

VILLA MARITZA 1885-1981 : VAN VILLA ROSENDA TOT SYMBOOL

De wankel geworden toekomst van zeedijkvilla MARITZA (Albert I-Promenade, 76) die in extremis van de voorlopige Monumentenlijst is weggelaten, mobiliseert alle Oostendse hens aan dek.

Een opmerkelijke vaststelling.

Wanneer het halve stedenbouwkundige bestand stilletjes is opgelost, mag de mobilisatiekracht van een gevel minstens merkwaardig worden genoemd. De "publieke verontwaardiging" over een eventuele afbraak van MARITZA wordt dan ook gevoed uit bijzonder uiteenlopende bronnen : VILLA MARITZA wordt minder stilletjes een symbool.

Een eerste bron van Oostendse verontwaardiging betreft de schrapping van een voorlopig monument, in lokale monumentenzorg-kringen gevoeld als een aanslag op bescheiden goederen.

Een verontwaardiging in crescendo blijkbaar, na de analoge gebeurtenissen rond het patrimonium van het Sint-Andreaslyceum en de recente verwikkelingen rond Bosje en Station.

De Oostendse zeedijkvilla, van mindere stedenbouwkundige grootorde dan bijvoorbeeld beide laatste, dreigt als spreekwoordelijk laatste druppel bijzondere krachten te ontwikkelen.

Ook al staat hier slechts een zeedijkgevel op het spel. Gezichtsbedrog ? De appreciatie van de MARITZA-gevel onthult nog maar eens de keerzijde van de nieuwbouwmédaille, samengevat door het begrip "De Oostendse eigenheid".

VILLA MARITZA (geboren ROSENDA rond 1885) is een fraaie dochter van de 19de eeuwse Koningin der Badsteden... en Zeedijken. 20ste Eeuws Oostende, meer een fan der Economische Gedachte, promoveerde haar zeldzaam geworden kleindochters onvrijwillig tot symbolische architecturale waarde.

Om deze waarde te bestendigen, nooit weg in een progresserende stad, werd "de Oostendse eigenheid" fictief verzameld door de stedelijke werkgroep voor Monumenten- en Landschapszorg, en ter bescherming voorgedragen aan de betreffende Rijksdienst. Het Europese Monumentenjaar 1975 was aan Oostende goed besteed.

16 Oostendse monumenten in spe waaronder VILLA MARITZA werden weerhouden ter klassering als monument, wat in een eerste stadium wordt bekrachtigd met een Ministerieel Besluit, in dit geval 13.12.79. Ten aanzien van een Koninklijk Besluit slechts een voorlopigheid goed voor één (proef)jaar dat ingaat met de datum waarop dit M.B. in het Staatsblad verschijnt, in dit geval 14 maart 1980.

VILLA MARITZA, ondertussen op 13.11.80 om onduidelijke redenen van deze lijst geschrapt, springt per 14 maart 1981 dan ook over de sloot.

Een extra-atletische lenigheid, vindt het tegenkamp en goed voor een tweede bron van Oostendse verontwaardiging, met MARITZA's controle op doping centraal (en de uitslag in de plaatselijke pers).

De 16 Oostendse monumenten die samen met VILLA MARITZA tot 14 maart 1981 waren beschermd, blijven ondertussen met 15. (1)

15 Verwittigde zijn er wel 30 waard, zo hoopt de Oostendse monumentenzorg en zo verwittigt de derde Oostendse verontwaardiging. De bron betreft "de Oostendse eigenheid" die "... moet primeren op het private belang...", een nobel credo dat Oostende installeert als het torenhoge tegendeel en VILLA MARITZA als symbolisch houvast van de vertwijfeld geachte communis opinio.

Een architecturaal credo ook, referend naar "het verlies van de Oostendse eigenheid", een onherroepelijke verstoring van het web van vertrouwdheid die desnoods leiden zal tot verweer en reeds aan de orde is bij een vierde Oostendse verontwaardiging, in dreigende hoofdletters gesteld : "men heeft genoeg kapot gemaakt !...". Waarmee VILLA MARITZA is geïnstalleerd als grens.

(1) zie bijlage graag.

Tot zover de Oostendse verontwaardiging. VILLA MARITZA als bymbolische architecturale waarde, democratisch houvast en lokale olie op het vuur, redder van de Oostendse eigenheid en bewaker van de grenzen.

VILLA MARITZA is een symbool : specifieke stedenbouwkundige, architecturale, kunsthistorische en historische argumenten liggen niet op tafel, (daar liggen de tegenargumenten : deze vertegenwoordigster van de Oostendse eigenheid zou vooruitgang verhinderen, de nieuwe homogeniteit verstoren en geen regionale architectuur vertegenwoordigen) een vaststelling die de polemische kracht van VILLA MARITZA kort samenvat.

Symbolisch geladen wordt eender welke 19de eeuwse Maritza al vlug "de laatste parel". In hoever deze kwalificatie met de 19de eeuwse realiteit strookt is een moeilijk onderwerp. Die realiteit is er niet meer. VILLA MARITZA naar stedenbouwkundige, architecturale, kunsthistorische of historische waarde schatten vergt dan ook enige reconstructie.

Te starten met een beknopte historische reconstructie.

- a. Het verschijnen van VILLA MARITZA kadert in de westelijke urbanisatie van Oostende.

Tussen 1881 en 1906 explodeert de vissersstad onder koninklijke impuls tot een mondaine, cosmopolitische, aristocratische Koningin der Badsteden... en Zeedijken : de strandboulevard is het stedelijk, residentieel en mondain forum van een dubbelzinnige stad : "Ostende : rolls royces et chaloupes...". (2). Terwijl westelijk, aristocratisch Oostende explodeert, weet oostelijk, proletarisch Oostende niet van welk hout pijlen maken.

In (mondaine en) architecturaal-stedenbouwkundige functie van deze strandboulevard is VILLA MARITZA op de terreinen gebouwd die de stedelijke explosie hebben mogelijk gemaakt : de zogenaamde Domaniale Gronden, 22 ha vrijgekomen uit de stadsontmanteling (1865-1872), en in 1874 ter verkaveling aangekocht door de Luikse notaris Louis Delbouille.

Oostende's eerste promotor-avontuur. (3)

- b. De initiële benaming "VILLA ROSENDA" (4) gaat minstens terug tot 1887 editiejaar van A. Stracké's "Almanach du Commerce et de l'Industrie", waarin VILLA ROSENDA voorkomt op de stedelijke adressenlijst evenwel opmerkelijk zonder corresponderende naam der eigenaar zoals elders. Als zijnde "E. Pêcher, rentier" wordt deze wél vermeld in de gegevens van de "Almanach d'Ostende, publication mensuelle no 11 mai-juin 1905".

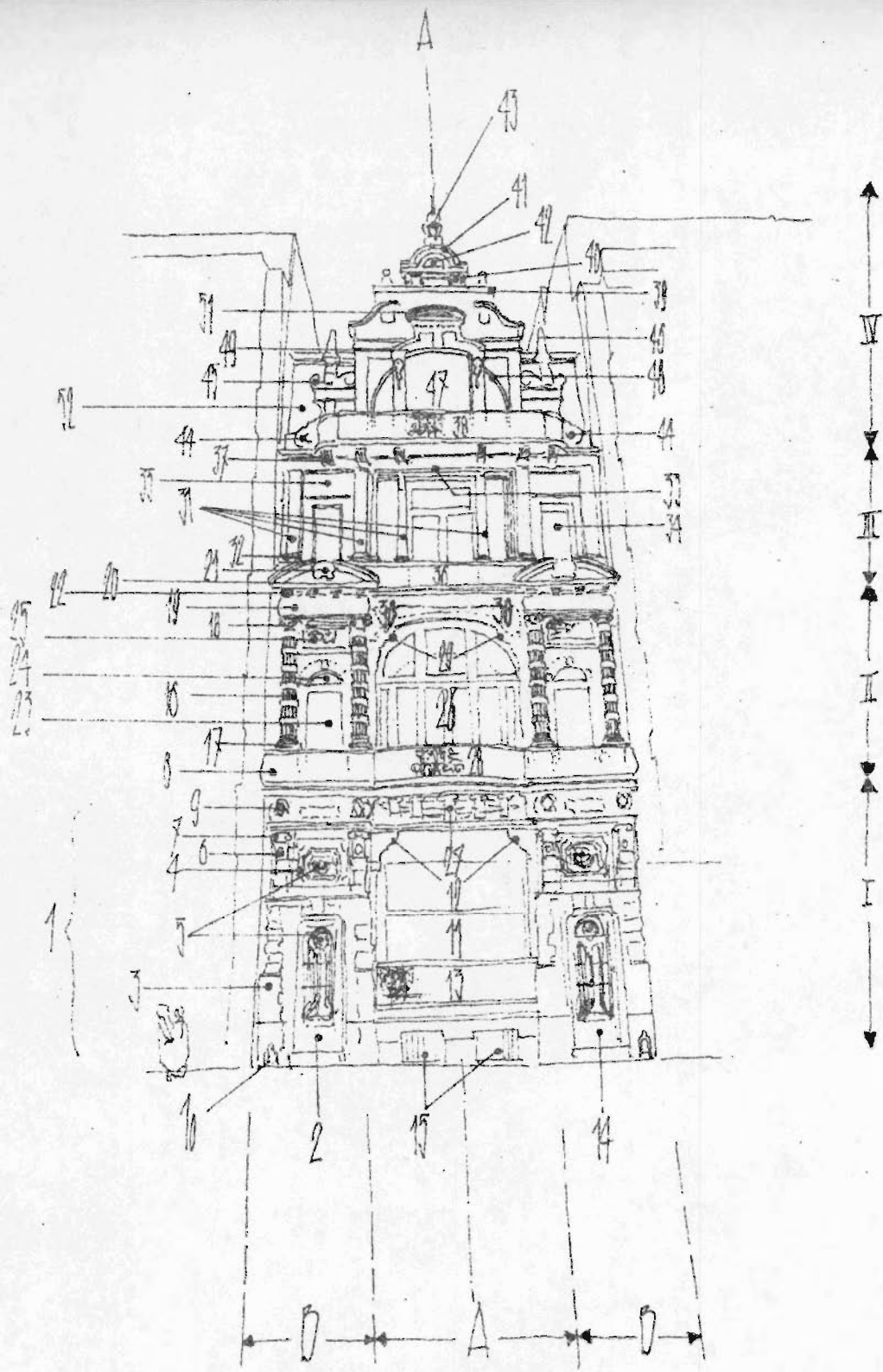
De overlevering als zouden VILLA MARITZA's oorspronkelijke bouwheer en (onbekend gebleven) bouwmeester van Russische nationaliteit zijn geweest (5), behoort in cosmopolitisch Oostende tot de ruime mogelijkheden maar moet vooralsnog legende blijven (en kan zijn ingegeven door de Russische (?) klanken van "Maritza").

(2) "La Ville au deux Visages", H. Vandeputte in "Ostende et le Littoral Belge", Brussel 1929

(3) waarvan gedetailleerde beschrijving in "Historiek van de eerste gebouwen langs de Oostendse Zeedijk, 1830-1878", D. Farasyn, uitg. De Plate, 1979

(4) een primeur van de heren M. Constandt en D. Farasyn, historici, waarvoor dank ; een nieuw gegeven dat perspectieven opent voor verdere historische studie

(5) Een nuttige wenk van de heer N. Hostyn, kunsthistoricus, waarvoor dank

- c. Een precieze bouwdatum is niet voorhanden en moet door interpolatie worden teruggezocht uit twee gegevens.
 Enerzijds VILLA ROSENDA's aanwezigheid op het "Nouveau Plan d'Ostende édité par le Moniteur de la Belgique Balnéaire" uit 1893, waarop het betreffende perceel als bebouwd wordt weergegeven. (6)
 Anderzijds haar afwezigheid op een kadastraal plan uit 1884 waarop het perceel nog niet verkaveld lijkt. Een afwezigheid die wordt gestaafd door een archief-foto uit 1881 van het gehele perceelblok, te weten tussen Wenen(Kommelberg)straat en Koninklijk Chalet vóór de aanleg van de Nieuwe Chalet(Parijs)straat. (7).
 Wat alvast de datering tussen 1884 en 1893 brengt. Verder helpen de bouwdata der buurpercelen (tussen 1884 en 1888) waarbij kadastraal kan worden vermoed dat VILLA ROSENDA in 1885 reeds is gebouwd. (8)
 Het ontbreken van huidige gevelinscripties en de ruime "eclectische" stijl-datering laten niet toe deze vermoedens hard te maken, zodat de datering 1885 moet gelden als benaderend. Als oorspronkelijk kan de villabenoaming "ROSENDA" dan wél gelden.
- d. Gedaantewisselingen heeft VILLA ROSENDA in haar nagenoeg eeuwlang bestaan tot hiertoe niet ondergaan.
 Afgezien van de naamwissel met "MARITZA" (waarvoor evenmin een precieze datum is aan te wijzen), vermeld op de huidige gietijzeren naamborden die inderdaad de gevel slechts zijn opgeschroefd terwijl de initiële inscriptie verwerkt bleek in het natuursteenparement, getuige de sporen van een half verzonken natuursteenbord, in de borstwering van de tweede verdieping.
 Verdwenen zijn ook de beide gietijzeren gevelornamenten boven de zijtraveeramen van dezelfde verdieping, die wellicht de bouwdatuminscripties respectievelijk "ANNO" en "1885" (?) hebben bevat.
- e. Evenzeer verdwenen is de 19de eeuwse zeedijkarchitectuur, en meer bepaald de specifieke woonarchitectuur.
 Enkel VILLA MARITZA kan nog getuigen van volgende historische feiten :
1. de 19de eeuwse, westelijke urbanisatie van Oostende, die zich na de stadsontmanteling vastbijt op zee en strand. Een activiteit die niet enkel de basis zal leggen voor de 20ste eeuwse zeedijk-urbanisatie, maar ook een strandboulevard zal creëren waaraan de huidige zeedijkfunctie van (zomer)-slagader toe te schrijven is.
 2. De creatie van zeedijkvilla's in functie van deze strandboulevard ten behoeve van het individueel-aristocratisch toerisme. De creatie kortom, van dubbelzinnig, 19de eeuwse Oostende ("la ville au deux visages") waaraan het predicaat "Koningin der Badsteden" toe te schrijven is.
 3. de 20ste eeuwse, westelijke rerurbanisatie van Oostende met VILLA MARITZA als doordenker (de even simpele als nuchtere vaststelling dat ze er in de 20ste eeuw nog is) en zichzelf kwalificeert als "redder van de Oostendse eigenheid" (onder het motto : hoe minder, hoe waardevoller).

(6) Archief "De Plate", Heemkundige Kring Oostende

(7) Stadsarchief Oostende

(8) Buurpercelen o.m. "Hotel Beerblock"-nieuwbouw, 1888 ; "Villa des Dunes" (!), 1884 en "Villa Irène", 1884

Uit het kadastraal plan waarvan sprake (Provinciaal Kadaster Brugge, Schetsen en Relevés Oostende-Oost 1884, nr 47) kan worden afgeleid dat VILLA ROSENDA is gebouwd op een perceel (177i, sectie C) dat van het Beerblock-perceel is afgesplitst rond 1885 onder vrij onduidelijke omstandigheden.
 Informatie van de heer D. Farasya, historicus, waarvoor dank.

OUDE ZEEDIJKARCHITECTUUR

De Zeedijk, gezien van aan de hoek van de Kesselbergstraat, met de sierlijke dijkvilla's, het Koninklijk Chalet en de duinen, waar later de Kon. Galerijen zouden gebouwd worden. Naast de hoek ziet men villa Rosenda (nu Maritza). (foto circa 1895)

Enige getuige van Oostend's grootheid uit de Belle-époque: villa Maritza.

Terug naar "de laatste parel", met een architectuurhistorische reconstructie in vogelvlucht.

VILLA MARITZA als creatie van de laat-19de eeuwse architectuur laat zich inpassen in de historisch-klassieke réveil die er filosofisch aan de orde is. Een réveil die ook door de historisch-klassieke bouwstijlen gestalte wordt gegeven. (9) Architectuur lijkt er gedegradeerd te worden tot gevelarchitectuur. Architectuur in het platte vlak, aan de hand van een grootscheepse recuperatie van historische bouwstijlen. Het geheel binnen de perken gebracht van de gevelafmetingen. En wat buiten wordt beloofd, wordt binnen niet noodzakelijk aangetroffen. Ook VILLA MARITZA lijkt een vrucht van deze historiserende architectuur, al liggen de zaken wat een (meerduidige) zeedijkvilla betreft, minder simplistisch.

- a. Het 19de eeuwse woonhuis-in-metamorfose blijkt stappen te zetten in de richting van een academisch-monumentale bouwkunst op kleine, "menselijke" schaal, en voor kleine(re) beurs. Zowat "menselijk monumentalisme" in zover deze term door de beugel kan.

Hiermee introduceert de 19de eeuwse zeedijkarchitectuur het zeedijkgezicht, dit geheel volgens de specifieke aristocratische en would be-aristocratische zeedijkcultuur van zien en gezien worden. Het monumentale, met gevel- en binnenterassen opengewerkte zeedijkgezicht geeft architecturaal gestalte aan de woon- en promenadefunctie van de zeedijk, die in haar 19de eeuwse gedaante van strandboulevard was gepromoveerd tot een volwaardige stadsstraat.

- b. Dit zeedijkgezicht geeft ook gestalte aan het klassiek-monumentaal plan dat doorgaans is opgebouwd volgens eenzelfde symmetrie-as die in de gevel aan de orde is.

Deze symmetrie- en perspectief-as met de zeehorizont als poëtische gezichtseinder, doorloopt de gebruikelijke enfilade van salons in hiërarchische volgorde (voor-midden-achter, en nog steeds gebruikelijk in de imiterende burgerarchitectuur) wat de centrale- of midentravee betreft.

De zijtraveeën, voor zover aanwezig als bij MARITZA, worden bestemd als circulatie- en dienstruimtes.

Het geheel repeteert zich over minstens twee verdiepingen (woonruimtes) en maakt enkel uitzonderingen voor de slaapverdieping (met de specifieke creatie van "boudoirs"), de zolderverdieping (logies hulppersoneel) en de half verzonken kelderverdieping (keukenruimte huispersoneel) wat de specifieke bel-étage oplevert. De horizontale hiërarchie (voor-midden-achter) is dus ook verticaal doorgevoerd.

Specifiek voor de 19de eeuwse zeedijkarchitectuur is dan evenwel de creatie van het bel-étage terras ("binnenbuiten") en de (gevelbrede gevelterrassen ("buitenbinnen" ?) die de woon- en promenadefunctie van de zeedijk openbaren.

- c. Deze Belle Epoque-zeedijkarchitectuur spant al evenzeer de historisch-klassieke bouwstijlen voor haar karretje, wat kunsthistorisch "eclecticisme" heet, of althans onder die noemer wordt samengebracht.

Een ruim en vaag begrip.

Bovendien is eclectische VILLA MARITZA vormgegeven door (een bijzonder) pluralistische school die knipoogt naar neo Italiaanse renaissance, neo-barok, Second Empire, neoclassicisme en neo-Vlaamse renaissance, om zichzelf te regenereren met aarzelende art nouveau.

Een mondjevol.

Dat even wordt doorgebeten.

(9) De architectuurrevolutie die zich eind 18de eeuw aankondigt (in het werk van E.L. Boullée, C.N. Ledoux, S.J. Soane, F. Gilly...) vindt in de 19de eeuw geen respons. Historiserende architectuur is een contradictorische expressie voor een eeuw die een sociaal-industriële revolutie in haar mars heeft. In die zin moeten haar expressies worden gezien als het vergulden van een bittere pil. Ook in Oostende (of : vooral in aristocratisch Oostende) zullen pioniers van enige architectuurvernieuwing pas rond 1900 voet aan wal krijgen, zij het dan nog een "decoratieve voet". (zie o.m. werk van de Oostendse architect C.L. Pil (1867-1949).

1. Architecturale scheppingskracht wordt in de 19de eeuw ondergeschikt aan historisch-archeologische correctheid. Althans in den beginne, wanneer deze klassieke, Grieks-Romeinse inspiraties zonder creatieve commentaar worden eigengemaakt.
De overtocht gebeurt rechtstreeks, als zijn neoclassicisme, dan wel onrechtstreeks, (via Frankrijk als neo-Louis XVI) ;
 2. Vanaf 1830 wordt nationaal bewust meer persoonlijke koers gevaren, richting Romantisme en geïdealiseerde Nationale Glorie. Een koers die eerst de (klerikaal-katolieke) neogotiek als haven zal vinden, en vanaf 1860 de (humanistische) neo-Vlaamse renaissance, met arch. H. Beyaert (1823-1894) - zie beeltenis 100 F.-biljet- als niet onbekende vertegenwoordiger;
 3. In het laatste kwart van de eeuw wordt de koers helemaal "persoonlijk", in de hoop een persoonlijke 'stijl' tegemoet te varen. De laat-19de eeuwse navigatie is minder puriteins, maakt syntheses en wordt eclectisch.
Wat de tijd gescheiden heeft, brengt dit laatste kwartje bouwkunstig samen. Het is er dan ook druk.
Deze creatieve euforie, die uiteindelijk zal resulteren in de (aanvankelijk decoratieve) art nouveau, laat zich onderscheiden in twee scholen.
 4. Enerzijds een zuivere school, die de neoklassieke tradities voortzet, uit één stijlbron put en de synthese maakt van alle betreffende stijlgegevens. Vaak wordt hierbij regionaliserend tewerk gegaan.
Men neme : neo-Italiaanse (Franse, Duitse, Hollandse...) renaissance, neo-barok, neo-rococo...
 5. Anderzijds een pluralistische school die de synthese maakt van zowat alles wat architecturaal te synthetiseren valt, puttend uit zowel klassieke als nationale scholen, en uit zowel exotische (Egyptische, Byzantijnse, Assyrische, Moorse...) als persoonlijke bronnen.
Bekomen tegenstrijdigheden wat tijdsbestek of herkomst betreft, worden geduld. Het gezichtsveld is bijzonder ruim, wat een ornamentenalfabet creëert, gaande van interpretaties van meubel- en interieurornamenten en kunstnijverheid (bv. Franse Second Empire) over architectuurprofielen tot en met de adaptatie van schilderkunstornamentiek (bv. J.L. David-neoclassicisme). Een alfabet dat de creatie van ongehoorde woorden en niet zelden complete volzinnen zal opleveren.
- d. Aan het woord is VILLA MARITZA.
De orde die MARITZA binnen haar veelzijdigheid respecteert is opmerkelijk : deze orde is kunsthistorisch chronologisch : MARITZA's zeedijkgezicht verjongt naar boven toe.
De vier hootenivo's krijgen achtereenvolgens gestalte door neo-Italiaanse renaissance, neo-barok, neoclassicisme en neo-Vlaamse renaissance. De aarzelende art nouveau-decoraties getuigen van enige regeneratie. (De nieuwe art nouveau-ideëen over lichtinval en ruimtelijke structuur kwamen bij het openwerken van de zeedijkgevel (het zeedijkgezicht) niet uit de lucht gevallen, zie MARITZA's introductie (1885 !) van het bow-window in de zolderverdieping).
Een chronologisch mondjevol. Een schets in bijlage bijt met de lezer mee en is de referentie van de hieronder gebruikte cijfervolgorde.
- e. Monumentaal zeedijkgezicht in natuursteenparement, op een klassiek enfilade-plan met A. Hoofdtravee met symmetrie-as in de gevel en perspectief-as in het plan.
B. Zijtraveeën in spiegelsymmetrie.
- I. Gelijkvloerse verdieping met bel-étage : neo-Italiaanse renaissance. Mediterane inspiraties vormgegeven door de zijtraveeën in bossage (rustica) (1) d.w.z. ruwe bekappingstechniek van natuursteenmassieven of -parement (zie Romeinse architectuur, renaissance en maniërisme), met links privé-inkom (2) naar achterliggende zijtravee met hal en trappenhuis.

De bossage wordt voortgezet in een deurkader vanaf de dubbele gevelplint (3) en een raamkader rond het bovenlicht (4) dat net als het deurkader is afgedekt met een schouderboog (of "spiegelboog" naar analogie met het betreffende meubelornament).

Vensterglas is er beschermd met deur- en raamgrilles (5) in Second Empire. Het deurkader wordt voortgezet met geblokte pilasters (6) en consoles (7) met neo-ionische voluten die het hoofdstel (kroonlijst met architraaf) dragen. Op de architraaf zijn de niet-oorspronkelijke gietijzeren naam-borden geschroefd, resp. "VILLA" en "MARITZA".

Het geheel als basis voor het verdiepingsterras (8) dat supplementair uitkraagt op twee gebeeldhouwde consoles (9) met de figuratieve voorstelling van ernstige bouw dame (Rosenda ?) en ironisch lonkende bouwheer (E. Pêcher, rentier ?). Eenzelfde leuke noot in de vormgeving van een onachtzaam detail tegen het zeedijk-nivo : gietijzeren voetkrabbers (10) (zand ?, slijk ?, zeedijkpoep ?) met vervlochten zwemmende dolfijnen : bij het voetenvegen herinnerd worden aan Oostende ?

Het bel-étage-terras (11) vult hier de volle middentravee en is afgedekt met een samengestelde schouderboog (12). Dit binnenterras (tegenwoordig afgesloten en ingepalmd door het achterliggende bel-étagesalon) is afgeschermd met een gietijzeren terrasbalustrade (13) in Second Empire. Deze gehele linkertravee is spiegelsymmetrisch met de rechtertravee, met dienstinkom (14) die via een achterliggende gangtrap directe toegang geeft tot de half verzonken kelderverdieping, verlicht door beide (plat afgedekte) kelderramen (15).

II. Eerste verdieping : neo-barok.

De neo-barokkracht wordt gestalte gegeven door de spiegelsymmetrische zijtraveeën, begrensd door beide gecanneluurde gordelzuilen (16), een neo-barok attribuut waarvoor illustratief kan verwezen worden naar de barok-uitbreiding van het Gentse Stadhuis, Hoogpoortgevel. Deze gordelzuilen zijn onderaan gevat in gietijzeren basementen (17) rustend op plint en sokkel, en bovenaan gevat in gietijzeren kapitellen (18) in Second Empire met neo-ionische voluten die de onbewerkte architraaf (19) dragen, bekroond met gebroken segmentfronton (20) met leeuwgrotesk (21) (nationalisme ? zie ook neo-Vlaamse renaissance) en kroonlijst (22) met tandconsoles.

Deze neo-barokke zijtraveeën vatten de met linteel afgedekte zijramen (23) samen, het half rond bovenlicht (24) met geblokte rondboog en het gietijzeren bas-relief (25) in Second Empire met een figuratieve variëte van de hoorn des overvloeds, zegt U wel.

Ook op deze verdieping vulde een binnenterras (26) de volle middentravee, en komt supplementair in volle zeedijk-lucht met het gevelterras (11) dat is uitgekraagd op een ringconsole (27) en afgeschermd met een Second Empire-terrasbalustrade (28), gevelbreed voortgezet over de zijtraveeën. Dit binnenterras, al evenzeer afgesloten en ingepalmd door het achterliggende verdiepingssalon, is afgedekt met een samengestelde korfboog (29) waarvan het gevelparement is bekapt met florale art nouveau-friezen (30), een eerste duidelijk persoonlijke ingreep.

III. Tweede verdieping : neoclassicisme

Het horizontaliserend ritme is vormgegeven door de alternering van pilasters en halfzuilen (31), allen vervat in gietijzeren basementen (32). Een plat afgedekte raamnis (33) vat het middentravee-raam samen, dat door de halfzuilen verdeeld in 1 hoofd- en 2 zijramen, terugliggend tegenover het gevelvlak. Het omgekeerde gebeurt met de zijtraveeramen (34) die in reliëf worden geplaatst door de raamlijsten, voortgezet in een natuursteenpaneel (35) dat oorspronkelijk de bouwdatuminscripties verwerkt in

een bas-reliëf moet hebben bevat (zie hoger graag, ook wat betreft de huidige sporen van de initiële villa-inscriptie "VILLA ROSENDA" op de borstwering (36)).

Zes segmentconsoles (37), steunend op de pilasters, de halfzuilen en axiaal op de zijtravee, dragen het gevelterras van de zolderverdieping(38).

IV. Zolderverdieping met topgevel : neo-Vlaamse renaissance.

Het maniërisme van de Neo-Vlaamse renaissance (met reminiscenties aan het grafische werk van H. Vredeman de Vries, de zogenaamde Floris-stijl, zie Stadhuis Antwerpen) binnen de perken van een topgevel.

De in- en uitgezwenkte top is hier onderbroken door een kroonlijst (39) en een autonoom uitgewerkte topbekroning (40) op pilasters, en bestaat uit een half rond hoofdstel (41) met een terugliggend, verguld boogveld (42) en is bekroond met een vergulde gevelspits (43).

Ter beëindiging van de zijtraveeën is de topgevel aangezet met voluten (44) liggende voluten (45) en één ovlisk (46).

De voortgezette middentravee (47) introduceert aarzelend een "splinter-nieuw" art nouveau-bow window (48) (Zie ter illustratie werk van de Brusselse arch. P. Hankar (1859-1901)), hier nog gecamoufleerd door een segmentboog (49) dat als kader voortgezet (nog) autonomie wil suggereren. Dit prille art nouveau-attriboot onderbreekt een dubbele waterlijst (50) en is bekroond met een segmentfronton op een tandlijst (51).

Het mansardedak (51) tenslotte, met leien afgedekt, is ingesneden door het zadeldak achter de topgevel.

- f. Tot zover dit kunsthistorisch intermezzo en deze uitgebreide gamma Belle Epoque-smaak. De laat-20ste eeuwse toeschouwer staat kunsthistorisch perplex na het doorslikken van de hier gepresenteerde "architectuurcocktail", een term uit de naoorlogse kunstgeschiedenis.

En van hetgeen de 20ste eeuwse kunstboeken voor een halve bladzijde vult daar bouwde 19de eeuws Oostende een complete zeedijk van vol.

Over de intrinsieke kwaliteiten van 19de eeuwse architectuur lopen de meningen duidelijk uiteen. Het laat zich raden hoe deze lopen over zoiets als zeedijkarchitectuur, die slechts de gepopulariseerde ("lagere") vormen kan presenteren van de officiële ("hogere") kunst.

Een kwalificatie die aardig wordt geïllustreerd als literatuur zich distancieert van lectuur en meer recent, muziek van zogenaamde muziek. Een-zelfde idee over concupitie ligt vervat in de mening van de vroeg-20ste eeuwse architectuur over de eigen kinderen, die de CIAM-ideeën zouden hebben gecommmercialiseerd. (10)

Anderzijds is het gebrek aan referentiemateriaal- of het wezen de iets verderopgelegen zeedijkvilla's "Yvonne", "Simonne" en "Francine" (11), dames die al evenzeer uit de kontekst zijn gelicht- aanleiding om VILLA MARITZA maar meteen als die "laatste parel" te beschouwen.

Groot is de verwarring evenwel bij een panoramische aanblik van de 19de eeuwse Oostendse zeedijk, te reconstrueren aan de hand van een collage der archieffoto's. (12). Talloze Maritza's dingen hier om de gunsten, en het staat elke laat-20ste eeuwse toeschouwer vrij deze te weigeren, dit geheel volgens de tradities der naoorlogse kunstgeschiedenis.

-
- (10) CIAM staat voor "Congrès Internationaux d'Architecture Moderne", internationale architectuurcongressen waarbij te Athene anno 1932 congressaal werd overgegaan tot de verbanning van het stedelijk leven in stedelijke eilanden van resp. wonen, werken, verkeer en ontspanning. Zowat het credo van de Economische Gedachte.
- (11) resp. Albert I Promenade 83, 84 en 88, werk van arch. Antoine Dujardin (1848-1933)
- (12) Partieel te zien in o.m. "Oostende in oude Prentkaarten", Y. Vyncke, Zaltbommel, 1974.

Deze uitgebreide gamma Belle Epoque-architectuur mag dan al uiteenlopende reacties loswerken (het vergaat andere architectuur niet anders), ze is daarom niet minder de volwaardige expressie van tijd en kontekst waarin ze kon opgroeien. Al is de ons gepresenteerde "architectuurcocktail" de al dan niet op smaak gebrachte versie van de (minder zoete ?) officiële kunst. De hoeveelheid suiker kan bezwaarlijk ter zake doen.

Aan de orde is het vakmanschap waarmee de 19de eeuwse architectuur in het algemeen en VILLA MARITZA in het bijzonder is bereid.

Van dit vakmanschap kan MARITZA getuigen met volgende feiten :

1. de aanwending van natuursteen heeft MARITZA met haar 19de eeuwse zusters gemeen, en mag in een bijtens noordzeeklimaat getuigen van enige aanwezigheid des geestes (en 'n rijke beurs). Dit ten aanzien van de bouwfysische kwaliteit van de gepleisterde eclectische baksteengevels (o.m. in de Oostendse binnenstad) die hun architecten het predicaat "stukadoorgotiekers" opleverde, evenwel ook niet min.
2. de artisanale natuursteentechnieken heeft MARITZA met haar zusterlijk gezelschap al minder gemeen. Afgezien van het feit dat de arbeidsintensieve techniek van natuursteen op een bijzonder vakmanschap beroep doet, treedt VILLA MARITZA hier duidelijk op het voorplan. Zie de specifieke bossagetechnieken, gecanneluurde zuilen, beeldhouwwerk van de kopconsoles (Rosenda & rentier) in het niet eenvoudige blauw-waard hardsteen-materiaal en de bekapping van de florale art nouveau-friezen.
3. de constructieve vernieuwing die tot uiting komt in de combinatie van natuursteen en het "nieuwe" gietijzer, en de oplossing van dragende elementen, zie de uitkraging der gevelterrassen.
4. de architecturale vernieuwing bij de introductie van het zeedijkgezicht, het openwerken van de gevel die architecturaal gestalte geeft aan de woon- en promenadefunctie van de zeedijk. Zie de creatie van gevel- en binnenterrassen, de introductie van de perspectief (symmetrie)-as naar zee.
5. de stedenbouwkundige vernieuwing bij de creatie van de strandboulevard (en de specifieke noord-zuid woonassen naar zee). Ook al kan in verband met de westerlijke urbanisatie van Oostende die wellicht evenzeer "de Oostendse eigenheid" geweld aandeel, heel wat wordtn aangemerkt.
Net zoals het een bijzondere speling van het lot moet zijn dat aristocratische MARITZA door de huidige Oostendse verontwoording als democratisch houvast wordt geïnstalleerd.

Tot zover deze reconstructie van "de laatste parel".

Oostende zal met haar laatste parel (alias VILLA MARITZA) architecturaal niet vallen of staan. De realiteit is minder spectaculair.

De Oostendse architectuurtoekomst ligt al ruim 30 jaar vast in (Algemene) en Bijzondere Plannen van Aanleg, die de "grootschalige groei" nog steeds legaliseren. De zogenaamde "afbraak van Oostende" is slechts de systematische voltrekking van dit 30 jaar oude voornis.

Geen kruid, ook geen monumentaal kruid (monumentalis vulgaris ?) beschermd bij eender welk Besluit bleek ooit ongewassen tegen de Economische Gedachte. Die tot eigen schade en schande zoals blijkt, economie niet kan onderscheiden van architectuur.

J. BELLAERT
architect